

MAGYAR VILÁG

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
II. KER., FŐ-UTCZA 4. SZ.
KÉZIRATOKAT NEM ADUNK VISSZA.

TÁRSADALMI ÉS SZÉPIRODALMI HETILAP.
MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre 10 K. Negyedévre 2-50 K.
Félévre 5 K. Egyes szám ára 20 fill.

FŐSZERKESZTŐ:
DR. DEMJANOVICH EMIL
(telefon-száma: 57-70)

SZÉPIRODALMI FŐMUNKATÁRS:
LAMPÉRTH GÉZA

FELELŐS SZERKESZTŐ:
CSUDÁKY BERTALAN
(telefon-száma: 41-24)

TARTALOM: A budapesti görög katolikus parochia (egy illusztrációval): *Petronius*. — A Marosmenti füzesek alatt...: *Pakots József*. — Liliomhullás: *Baáry Elemér*. — Az orosz Riviera V.: *Csudáky Bertalan*. — Irodalom és művészet: *Ör*. — A nagykirályi eset: *Vinitius*. — A hétről. — Rákócziék Párisban: *V. S.* — Szerkesztői üzenetek.

A budapesti görög katolikus parochia.

Irta: *Petronius*.

A kezdeményezés érdeme a tekintetben, hogy az ország fővárosában saját templomunk és parochiánk legyen, néhai *Popovics Jenő* kuriai bíró emlékéhez van fűzve s tőle és intező társaitól indult ki az első lépés is, mely a végső vonalon parochiáinknak közvetlenül az esztergomi főegyház-megyébe való beosztására vezetett. Értem ez alatt a hercegprímás pártfogásának kikérését abban az irányban, hogy a székesfővárosnál patronátusi kötelezettségének elismerése végett közbenjárjon.

Daczára a hercegprímás jóakarató pártfogásának, az országos bizottságnak is részt kell vindikálnunk abból, hogy végre is a főváros a patronusi kötelezettségét kevéssel római zárándoklatunk előtt elismerte. Különösen *Pásztélyi Jenő*, úgylis, mint az országos bizottság alelnöke, úgylis mint az ideiglenes egyháztanács elnöke, hervadhatlan érdemeket szerzett a parochia létesítése körül, úgy ebben, mint a későbbi stádiumokban.

Érdemes megörökíteni, hogy a fővárosi törvényhatósági bizottság közgyűlésén a patronatusi kötelezettség elismerése oly egyhangúsággal mondatott ki, hogy csak egy ember akart felszólalni, de azt is leintették, habár kiderült, hogy ő is a megszavazás mellett akart felszólalni. Emelte e megszavazás értékét még az is, hogy éppen akkor oly kritikus volt a főváros pénzügyi helyzete, hogy az intező fővárosi tényezők egyebek közt komolyan szemügyre vették a patronatusi terhek könnyítését is

s különösen az akkori polgármester csak nehezen hajlott meg a mellénk állott közhangulat előtt és sem akkor, sem később nem csinált titkot abból, hogy ellene volt kívánságunk teljesítésének.

A fővárosi törvényhatósági bizottságának ezen határozata újabb erőt adott mozgalmunknak, mert biztosította egyenrangú helyzetünket a fővárosi katolikus egyházak közt. Azonban a római zárándoklat után, az ott elért sikereinek lekicsinylése következtében megcsappant a lelkesedés és 7-8 év kellett ahhoz, hogy bemehessünk templomunkba, melynek e célra való átalakításánál is kevesebb bőkezűséggel találkoztunk, mint eredetileg reméltük. Különösen sérelmes volt reánk nézve az, hogy a számunkra átalakított templomhoz csatolva volt parochiális épületet meg nem kaphattuk.

A késedelem azonban nem egyedül a fővárost terhelte, hanem nagyobb része volt ebben annak a körülménynek, hogy az egyházi főhatóságok szükségesnek találták a parochia egyházmegyei hovatartozásának kérdését még annak erigálása előtt rendezni s nem vették figyelembe azt az óhajtatásunkat, hogy az esztergomi érsek, mint egyelőre kétségtelenül illetékes fórum részéről az erectio még a végleges rendezés előtt megtörténjék.

Az volt a meggyőződés, hogy szoros jog szerint az esztergomi főegyház-megyéhez tartozunk s ennél fogva már csak a kezdeményező bevezetőleg említett lépésének következményeképp is természetesnek találtuk, hogy nemcsak az erectióig, de egy-két évig az erectió után is az esztergomi főegyház-megyébe maradjunk beosztva, de ép

A budapesti görög katolikus templom.

oly általános volt az a meggyőződés is, hogy előbb-utóbb vagy a munkácsi, vagy az eperjesi egyházmegyéhez leszünk csatolva, még pedig nemcsak czélszerűségi okokból, de azért is, mert a kánonjogi helyzet minden kétségbevonhatlansága mellett is *summum jus summa injuria* volna gör. kath. egyházunkra nézve, ha ezen hazánkban egyedül álló kivételes állapot állandóan fentartatnék.

Püspökeink a végleges hovatarozásra nézve, sajnos, nem bírtak megegyezésre jutni s ennek az lett a következménye, hogy ideiglenes egyháztanácsunk is — bár illetéktelensége folytán tartózkodott e tárgyban határozatot hozni — pártokra szakadt. A többség a munkácsi, a kisebbség pedig az eperjesi egyházmegyébe való beosztást óhajtotta és sok szóbeszédre adott alkalmat, hogy az országos bizottság elnöke nyíltan a kisebbséghez csatlakozott.

Ez azért történt, mert a geográfiai és forgalmi helyzet inkább az eperjesi, mint a munkácsi egyházmegye mellett szólt, mert továbbá az eperjesi egyházmegye oly — bár az abszolút kormányzat idejében keletkezett, de mégis jogilag meg nem támadható főkegyúri döntésre hivatkozott, melyhez még csak a római curia hozzájárulása hiányzott s mert végre az eperjesi püspök azon — velünk szemben mindenestre méltányos — jogcímen is igényt tartott a parochiára, mivel az ő elhatározása tette lehetővé, hogy a római zarándoklatban püspökeink is részt vehettek.

A «Váljunk el» című cikkemben említett első húsvéti ünnepély után történt, hogy *Roskovits Manó* cz. kanonok egy memorandumot szerkesztett, melyben a munkácsi egyházmegye igényét igyekezett igazolni s mely azzal a közléssel jelent meg a hírlapokban, hogy azt a munkácsi püspök a hercegprímás elé terjesztette.

Az orsz. bizottság elnöke akkor külföldön időzött, de ott megkapta a memorandum hírlapi közlését és egy-nél több oka volt arra, hogy megjedjen. A megtörtént tényre szemben másodrendűnek tekintette azt a kérdést, hogy a munkácsi vagy eperjesi egyházmegyéhez leszünk-e beosztva? de megjédi *először* azért, mert attól félt, hogy ez az incidens megint hosszú időre ki fogja tolni a parochia erigítését; *másodsor* azért, mert a memorandum jogi érvelését gyengének találta, amit különben a kánoni jog világos határozmányaival szemben bajos is lett volna erősebbé tenni; *harmadsor* pedig és legfőképp azért, mert hiányzott belőle az a fővér, hogy t. i. a parochiának más, mint görög szertartású egyházmegyébe való beosztása a legnagyobb mértékben sérelmes volna az egész gör. kath. egyházra nézve. Ezt a véleményét nyomban meg is írta Roskovitsnak. Ennél többet, sajnos, nem tehetett s a kik az ellenkezőt állítják, azok vagy nagyon túlbecsülik erejét, vagy pedig méltatlanul gyanúsítják.

A memorandum igen helyesen és megtámadhatlan módon kimutatta, hogy az ő munkácsi püspök-apátság hatásköre nemcsak a schizma idejében, de még azon túl is, egészen a munkácsi egyházmegye kánonizációjáig, a királyhágón túli részek kivételével egész Magyarországra kiterjedt, de nem vonta le ebből azt a következtetést, amit bizonyára Róma is megértett volna: hogy t. i. nagyon nehéz helyzetet teremtene a görög katholicizmusnak az, ha most hátrányosabb helyzetbe jutna, mint volt a schizma idejében.

Jogos volt tehát az orsz. bizottság elnökének aggálya és az — sajnos — éppen a földolganban be is teljesedett, amennyiben a római szentszék úgy döntött, hogy véglegesen az esztergomi főegyházmegyéhez csatolta parochiánkat, még pedig kiszivárgott megbízható hírek szerint a hercegprímás javaslata ellenére, ki e hírek szerint a munkácsi egyházmegye mellett foglalt állást.

E legfelsőbb döntés előtt természetesen hódolat-teljesen meg kellett hajolnunk és daczára gör. kath. egyháznak mindnyájunk által érzett sérelmének, e hódolatba még melegséget is öntött az a mély tisztelet és szeretet, melylyel *Vaszary Kólos* hercegprímás személye iránt viseltünk. Az orsz. bizottság elnöke kénytelen volt színt vallani, s egy többé-kevésbé szerencsés szövegzésű cikkben kifejezést is adott a hódolattal párosult *vegyes érzelmeknek*. Nem hallgatta el cikkében azt sem, hogy a gör. kath. magyarság eldarabolása is egy új tényre szaporodott, de viszont kifejezést adott annak a reménynek, hogy a parochiánk ilyetén beosztása egyfelől nem fog bennünket elszigetelni a közös metropolita alatt álló egyházmegyéinktől, másfelől pedig hozzá fog járulni ahhoz, hogy a latin klérusban mozgalmunkkal szemben netán még meglevő aggályok megszűnjenek.

De végre is, templomunk megnyílt és most már itt Budapesten, az ország fővárosában is saját ősi szertartásunk szerint dicsérhetjük az Urat, ami feletti örömmel csak az tehetné teljessé, ha a gör. kath. egyházunkon ejtett sérelem mielőbb megszűnnék. A római szentszék döntése iránti minden hódolattal és a hercegprímás iránti mély tiszteletünk és szeretetünk mellett is, nem szűnünk meg ezt remélni és talán joggal remélhetjük is.

Bármely oldalról vizsgáljuk ugyanis a dolgot: parochiánk jelenlegi beosztását nem tekinthetjük másnak, mint egy szükséges *etappenak* azon az úton, mely a magyar liturgia feletti végleges döntéshez vezet. Ennek egy lényeges előfeltétele, hogy véglegesen megszűnjének azok az aggályok, melyek a görög ritus magyar oltári nyelvének a latin ritusra való káros visszahatása tekintetében itt-ott még fennállanak. Ezek az aggályok nagy szerepet játszottak a multban s ritusunk azon belső természetének félreismerésén alapulnak, mely a káros visszahatást teljesen kizárja. Ennek felismerését pedig fővárosi parochiánk négyleges beosztása lényegesen megkönnyíti. S ha ez megtörtént, akkor a gör. kath. egyházunkon ejtett sérelem orvoslásának mi sem állhat többé útjában.

Adja Isten, hogy ez mielőbb bekövetkezzék s addig is buzgón óhajtjuk és reméljük, hogy a megtörtént beosztás nem fog bennünket elszigetelni sem magyar, sem szláv ajkú vidéki testvéreinktől.

A Marosparti füzesek alatt...

A Marosparti füzesek alatt

Az őszi szél most keseregve jár;

Az úton át egy borvizes halad. —

— Hej, Székelyföld mikor jössz végre már?

Sietni kell! Honába visszatér

Mindenki, aki vándorútra szállt —

Sietni kell! Harmatot hint a dér

S a lombok zöldje színaranyra vált...

Zord lesz a tél... A nap, ha alkonyol,

Vörösen bukik a hegyek alá; —

Közel a tél... az árny hosszúra nyúl

S az erdőhátról fát hord az oláh...

Ritkábban riög erdön a kuvik,

A tutajos is szárazföldre tért —

A házi kuvasz vaczkába búvik

S oly mélabús, maga se tudja, mért?...

Siessünk hát! A tűzhely hívogat —

Szelid meséket súg a rőzseláng

S halkan elomló őszi alkonyat

Szendergő, álmos csöndje hull reánk...

Pakots József.

Liliomhullás.

Irta: **Baáry Elemér.**

Fiatal, kedves leánykát tettek sírba.

Rövid, de nehéz szenvedés pusztította ki ereiből a lüktető életet. Akiiket itt hagyott a földön, mindazok, akik szerették őt, sírva és kétségbeesetten állottak az üres sírgödör előtt. A koporsón, amit leemeltek a halotaskocsiról, aranybetűkkel volt kiverve, hogy tizenhét évet élt.

Fiatal volt, szép volt, még nem is szeretett és már is itt fekszik fehéren, mereven és készül a hideg sírjába, ahol mindennek vége van.

A gyászoló, a zokogó tömeg, a rokonok és a jó barátok nem értették meg, hogy hol van itt igazság Isten akaratában.

— Oh, zokogá az aggastyán, én már végig jártam az élet Golgotháját, szívesen tértem volna pihenni!

— Én már annyit szenvedtem, suttogá a csalódott, annyi rosszat, annyi bűnt láttam, eltemettem volna arczaomat a Halál köpenyébe!

— Hát én, sóhajtá a beteg, évek óta tudom, hogy bajomra nincsen gyógyulás; mit vesztettem volna az étellel?!

Majd parányi pólyásbabára néztek, aki fehér csipkék közt gügyögött a dajka karjaiban.

— Ó nem is tudta volna, hogy mit veszít el, suttogák.

— Én már betöltöttem tisztemet, szólt a férfi; gyermekeimet elhelyeztem, vagyonit szerettem nekik — én már elmehettem volna!

— Az én életemnek is volt oka, mondá az anya. Életet adtam az életemből és éreztem a földi életnek legnagyobb üdvösségét: az anyai szeretetet.

— Én is voltam boldog, ságá a menyasszony, szerettem és viszont szerettek. Ösmerem a csókot és a boldog ábrándokat — betöltöttem az életemet.

De ő — ő ifjú volt, egészséges volt, nem csalódott soha és tudta, mit veszít el ragyogó, ifjú életével. Nem is volt még boldog, nem érezte sem az anya, sem a szerelmes leány örömeit — miért is élt hát eddig? Vagy miért kellett most meghalni?

És mikor a koporsót lebecsáztatták már a földbe, mikor a nagy tömeg elszórt a friss sírhalom mellől, zizegő szellőben szólalt meg az édes anya szava, aki meghalt, midőn lányának életet adott:

— ... és én elvittem őt fehéren és tisztán, ahogy itt hagytam, mielőtt ábrándok és vágyak érintették volna...

Az orosz Riviera.

Irta: **Csudáky Bertalan.**

V.

A színpompás Kelet ragyogó mesevilága szétfoszott ugyan, de az *Elhámd-illah* mélabús akkordjai még egyre zsongnak a lelkemben... Itt állok némán, gondolatokba merülve a khánok évszázados főmecsetje előtt, melyben csak az imént, zárt ajtók mögött, puha keleti szőnyegen heverve — varázsos álmodozásban hallgattam a bágyadt képű műezzin lágyan csendülő énekét... Ha tudná, ha valahogyan megérezné, megsejtené most ezt — a szigorú és vallásos *Mengli-Girej*, hogy egy rubel borralalóért ma már beeresztik a gyaurlt oda, ahol annakelőtte e megszenteltelenítő vakmerőségért halállal lakoltak a kíváncsiak, — bizonyára kiszállna turbános, nehéz kőkoporsójából s halálra kaszabolná Allah hűtlen szolgáit, — azzal a súlyos karddal, melytől a krimi khánok uralma alatt nem egy keresztény feje hullott a porba. Nos de *Mengli-Girej* nem mozdul és Mekka felől sem jön a tatárlegendák hőse, a légürőn át száguldó «soda-dervis», hogy büntessen... Nincs mitől félnie az üzérkedő műezzinnek s Bachcsiszerájban nemsokára virágzó kereszteti forrás lesz a titokzatos keleti élet minden érdekes része — még a vallás is, mihelyest több kíváncsi turista látogat ide a girejek szétzüllött, de még mindig vonzó birodalmába.

S a míg így tünődöm a kháni palota rózsaillesos udvarán, hűséges tatárvezetőm elem toppan s rekedt hangon elhadarja a város és a környék többi nevezetességeit. Egy-kettőre megtudom, hogy Bachcsiszeráj határában még sok a látónivaló, amit nem szabad elmulasztanom. Közélen vannak az évszázados falvak, titokzatos szerkezetű erődítmések, legendás s történelmi nevezetességi helyek, melyek közül érdekesség dolgában első helyen áll: *Csufut-Kálé* — a kihalt «zsidóvár» s az *Uzspenszkij* kolostor.

Amint átlépek a *Csuruk-Szu* arasznyi hídján, — néhány percz alatt ott vagyok a poros *szolonszki* országoton. Útött-kopott tatárviskók között vezet az utam s a városon túl a szeszélyes alakulású sziklák között elmúml minden s szinte félelmetes csend vesz körül. Teljesen elhagyatott, forgalom nélküli vidékre érek. Csak itt-ott látok egy-egy csadrába, balachánba, vagy riktó színű kurtkába öltözött chappachos, formátlan alakot. Bamba képű, lomha járású falusi tatárok ezek, akik csendes merengésben csoszogva igyekeznek a *Csatyr-Dagh* sziklás ösvényein a közeli erdőkhöz. Útközben nem néznek se jobbra, se balra: úgylátszik a nagy *Allah*-val társalognak. A melegtől fonyadt ajkuk néha meg-megremeg, bizonyára a *Korán* bölcs verseit mormolják. Éppen szembe jönnek velem, de egyik sem néz felém nyíltan, bátran... Csak jelentős ravaszággal sandít, hunyorgat, mintha a felekezetiükhöz tartozó élelmes kíséromet gúnyolná-átkozná, aki néhány rubelért a kutató gyaurok kalauzolására vállalkozik.

Egy-két versznyi gyaloglás után egy keskeny völgybe érkezünk. Itt az *uzspenszkij* kolostor. Komoly képű tatárom előremegy s egy jókora kődarabbal alaposan megdöngeti a kolostor kertjének nagy kapuját. Törzomborz hajú öreg szerzetes tárja fel a rozsdamarta, nyikorgó sarkú ajtókat. Oroszul mond jónapot, mélyen, alázatosan hajlong, úgy, hogy hófehér, hosszú szakállá sokszor a térdkalcsáig ér. Mialatt szóba elegyedem vele, tatár Baedeker-em egy alkalmas pillanatban, feltűnés nélkül föltembe ságja, hogy: tisztelt efendi — ennek az öregnek legalább is egy fél rubel baksis dukál! Megtörténik. A baksis pszichológiáját minden gyakorló utazó ismeri. A baksis ellen, különösen itt Keleten, balgáság harcolni. Átszellemült, szinte túlvilági mosolylyal jelezte ezután az öreg csuhás kapus, hogy a nagy kerten keresztül melyik út vezet leggyorsabban a kolostorhoz. Elindulunk. Köröskörül viruló gyümölcsfák, köztük gondozott veteményes kertágyak üdezőld képei váltakoznak egymással. Majd egy nyitott, szabadabb területre érünk s élénk tárl a mozgalmas világtól teljesen elzárt szerzetesrend csendes kis birodalma. Megállok, mert megállt a természetnek ez a különös, bizarr alakulása. Olyan ez a völgy, mint egy nagy nyitott kőkoporsó, melynek széleit viharverte kőcsipkék szegélyezik. Balra vannak az omladozó ősi sziklasírok, hogy melyik korból valók, pontosan nem tudni. Középen egy kisebb, tarka kupolájú templom áll. Közéleben a dolgos szerzetesek különféle műhelyei. Odább vannak a gazdasági épületek s a kétholdas gazdasági kert. A kerek nagy kútnál elnyúlt csuhájú, fiatal, aszkéta arcú szerzetesek — öblös vedrekkel húzzák a vizet s szorgalmasan öntözgetik a zöldséges kert palántáit. Ennyi az ő vagyonuk, ebből élnek. Síri csendben, szótlanul, katonai pontossággal végzi mindenki azt a munkát, amelyhez ért, amelyre vállalkozott. Az egyik kapál, a másik fát fűrészel, gyalul, szakácskodik (ennek van tán a legkevesebb dolga, gondja, mert ezek a szegény barátok csak egyszer esznek napjában) — sürol, épít, szánt, harangoz vagy miszék. S e sokfajta foglalkozásból valahogyan csak kikerül az a csekély mindennapi kenyér, melyért már a hajnali harangszónál mindannyian imádkoznak a vulkanikus sziklafalba vágott főtemplom-

ban. Érdemes megtenni azt a háromszázötvenöt lépcsőt, amely ide vezet, mert a kétszázötven lábnyi magas templomtornáczról ellátni egészen a kétezer esztendő *Csufut-Kálé*-ig. Ez a karaimi zsidók ősi városa. Európai értelemben vett házakat ne keressünk itt, mert úgy sem találunk, csak sziklába vágott sötét barlanglakásokat, melyekben jelenleg, a forró nyári napokon a szomszédos falvak csordái hűsölnek. Itt laktak valaha a karaimok, a krimi félsziget legszorgalmasabb zsidó típusai, akik ma már pusztulóban vannak. A hagyomány szerint itt végezték ki a khánok idejében a halálraítélteket. Ez a jól védett sziklaváros egykor a krimi zsidó hitközségek központja volt. *Csufut-Kálé* környékén s az Uspenszkij kolostor templomában sok érdekes egyházi régiségre akadunk azokból az áldatlan időkől, amikor az orosz birodalomban még elkeseredett harc folyt a ragyogó bizánci művi orosz kereszt s a *Korán* embertelenül pusztító hívei között.

Csodás kis világ ez a hatalmas mélységű katlan s csodás az az életmód is, ahogyan itt az Úr szolgálai élnek. Akinek szívében megrendült a hit, vagy kialszóban van a léttel való küzdés tüze, az pillantson be legalább néhány órára az uszpenszkij-i szerzetesek sziklakolostorába s kibékül a világon mindennel. Megnyugszik s meggyógyul. . . Síri csend! Jóleső magánosság, megnyugtató béke honol a természetes sziklafalaktól körülzárt regényes fekvésű völgyben. A kolostor megható csodái, a sziklaltömbök közt megesendő harangok lágy zenéje mély vallásosságot gerjesztenek szívünkben. Megindultság, a zajos világról való lemondás vesz rajtunk erőt s érteni kezdjük azokat, akik itt oly boldogon, oly megelégedetten élnek, mint kevesen közülünk e földön. . .

E békeséges, csendes helytől feljebb, valahol az ősi *csufut-káléi* zsinanógán túl, a karaimi pásztorok édeszavú *dzurnája* szól. . . Régi dal, panasszos, bús melódia a régi viharos időről. . . Pásztoralok, lágy rezdülésű *dzurna*-húrok szólnak, mesélnek a haragos *Topoly* bej regényes életéről. Itt, ahol most a vállalkozó turista merengve jár, ezeken a fantasztikusan kimeredő sziklákon kalandozott egykor a vakmerő leányrabló. Itt volt a misztikus Kelet legveszedelmesebb donzsuánjának a titokzatos szerályja. Krim legszebb rózsái, ragyogó szemű, formás leányai mind itt hervadtak el az állatias lelkű *Topoly* bej sziklaháremében. Erőszakkal, bámulatos cselszövésével és csengő arannyal szerezte áldozatait. A szomszédos falvak lakossága és a Jajla hegy babonás pásztorai még ma is felőse, remegve járnak a vad tatár romantikának e bűnös helyein s még ma is borzalmas történetek járnak szájról-szájra. De csak úgy loppal, sűgva és titokban, mintha attól tartanának, hogy a harcias és ledér bej még itt lapang valahol a közelben, sötétképű sziklamokhoz lapulva s szívében boszúval hallgatja az unokák igazságos átkát. A *Topoly* bej nevéhez fűződő romantikus történetek és legendák közül a *Kemaly-Murza* dúsgazdag *szalaicski* polgár leányának, a tüneményes szépségű *Szelime-Cháljá*-nak az esete a legérdekesebb. Orozva, igazi keleti furlanggal rabolta el háreme részére, a krimi horda kicsapongó deszpótja. Valószínű, hogy *Topoly* bej nem egyetlen hőse a krimi háremek legendakörének, de nem is az utolsó. Az előkelő tatárok izlése szerint Allah-nak tetszően végezte a dolgát, gavallér volt, mert igéző szépségű lányokból állott a háreme. Így éltek az előkelők és hatalmasak a girejek székvárosában, Bachcsiszeraiban is. S ez a modern kulturával dacoló város, mely a khánok korából még tömördek titkot rejteget falai között, még sok időn át legérdekesebb helye lesz az egész orosz Rivierának. Sziklakatlanba temetett Bachcsiszeraiban! A nagy Allah még el nem hagyott s kifürkészhetetlen akarata még mindig itt lebeg szennyes viskóid fölött! . . .

(Folytatjuk.)

Az ősz.*

Ha ősszel válik a hulló falevél,
S zörren a földön a sárga haraszt,
Levéltre, harasztra ha ráfű a szél,
Mintha mi hallanánk sóhajt, panaszt.
S te kérde: vajj! kitől jöhet e panasz?
Hisz itt kívülünk nincs senki más.
Oh, édes — a múltás megtört hangja az!
És velünk jelen van a hervadás . . .
Ami a lomb a fán, az a fűrt a fón,
Úgy él az ember is, mint a növény:
Tavaszzal virágzik és hervad őszi-dőn.
— De miért is gondolkodminder én?
Halavány az arcom, a hajam ősz,
Oh, édes öregem — az ősz! az ősz!

Temérdek.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET

A Kisfaludy-Társaság Rákóczi-ünnepé. A Kisfaludy-Társaság a szent hamvak hazaérkezésének előestéjén, október 27-én áldozott Rákóczi és a bujdosók emlékének, nagyszabású ünnepélylyel, melyet az alkalommal a Nemzeti Múzeum dísztermében tartottak. Az ünnepi ülésen *Beöthy* Zsolt elnökölts s ő volt az első felolvasó is «A kuruczvilág költészetéről» című nagybecsű tanulmányával, melyben az ő mesteri stílusával, egyebek között, a következőket írja: «Miként minden nemzeti mozgalmunkat, a Rákóczi-szabadságharcot is a költészet előzi meg és kíséri, mint egy nagy karének. A kurucz költészet e kor legfényesebb maradványa. A kurucz világ minden csatateré virágokkal van borítva, a költészet hervadhatatlan virágaival. A nép föltárja lelkének egész gazdagságát. Elkeseredés, harci kedv sugallják dalra, utóbb a bukás fájdalma, a kihavadt üszkök között a mindenüket veszítették bús siralma. A harci énekek a földönfutóvá lett katonák jajveszékélsébe olvad át, s felbűg bennük a keserű, megadó, reménytelen panasz. Ezt a költészetet a közviszonyok szükségserű hatása szülte és a fölglyűjtött érzés és képelet tette oly gazdaggá. A kurucz lobogók alatt az egész magyarság lantja zengett. Rákóczi lelkének visszazugrása volt e kor költésze. Ez a páratlan poézis igazi virágkora volt a magyar költészetnek, kincsünk, amelyből lángok lövelnek ki. Rákóczi története költésztette lett és ennek sugariban ragyog az ő fenséges alakja. *Várdai* Antal szavalta ezután *Lévay* József «*Mikes*» című ismert szép költeményét nagy hatással, majd *Vargha* Gyula olvasta fel *Szabolcska* Mihály néhány hangulatos hazafias versét, *Riedl* Frigyes ismét prózai tanulmányt mutatott be «II. Rákóczi Ferenc és a képzőművészetek» czimrel. A nagy gonddal írt magvas essayben érdekesen domborodik ki a fejedelem alakja egy kevésbé ősmert oldaláról. «Rákóczi nagyon szerette a művészeteket — mondja *Riedl* — de az idők vihara alig-alig engedte neki a velük való foglalkozást. A lelke is nyughatatlanabb volt, semhogy intenzíve foglalkozhatott volna művészettel, bár a fogékonysága megvolt hozzá. Éles bíráló tehetsége volt, olykor, ritkán maga is festett. Borús időkben sokszor volt vigasztalója a művészet s a rodostói melléklapoknálban van egy *Mária*-kép, amelyet neki tulajdonítanak. Izlésére nagy hatással volt az a négy hónap, amelyet Rómában töltött és XIV. Lajos udvarában is sokra becsülték kritikáját. Rodostói magányában a művészet testvérével, a műiparral foglalatkosodott sokat és szívesen. Fűrt-faragott, gyalult órák hosszat s mutatnák a rodostói templomban egy barokszéket, amelyet ő készített. Abban ült, valahányszor a templomba ment.» *Ábrányi* Emil szavalta el ezután két ódai szárnyalású szép költeményét, egyikben *Thökölyt*, másikban *Rákóczit* dicsőítve. *Alexander* Bernát egy ösmertlen kuruczokri filozófust mutatott be «Magyar filozófia Rodostóban» című érdekes tanulmányában. A kurucz filozófus *Kiss* István volt, Rákóczi udvari kancelláriájának egyik tisztviselője s a rodostói bujdosás alatt írta «Magyar filozófia» című munkáját, melynek kéziratát a Múzeumban őrzik. A bujdosó filozófus, *Kiss* István munkája életbölcseleti elméletek összefüggéstelen sorozata ugyan,

* Az elhunyt költő verseiből.

de szerzője nagy olvasottságára, világos gondolkodására vall és műveltség- s kortörténeti szempontból rendkívül érdekes. A gazdag műsor utolsó pontja *Jakab Ödön* mély érzésű, lelkes költeménye volt: «Rákóczi hazajön.» Az ünnep végén *Hegedüs* István indítványára a társaság egyhangú lelkesedéssel elhatározta, hogy köszönő iratot intéz *Thaly* Kálmánhoz, a Rákóczi-kor kitünő történetírójához s a Rákóczi-kultusz lelkes bajnokához. A Kisfaludy-Társaság e szép határozatához bizonyára szívével- lélekkel csatlakozik az egész magyar irodalom.

Rákóczi-könyvek. A magyar könyvtár egyszerre három új füzetet adott ki, mely mind Rákóczira és korára vonatkozó közleményeket tartalmaz. Az első füzet *Beöthy* Zsolt becses tanulmányát adja, melynek címe «Mikes leveles könyve irodalmunkban». A kitünő irodalomtörténész és esztétikus az ő ismert írói kvalitásaival mutat rá az új tanulmányában arra a nagy fontosságra, mely Mikes Kelemen örökéletű Törökországi Leveleit irodalmunkban méltán megilleti. Egy másik füzetben *Pap* Illés mondja el röviden és tömören H. Rákóczi Ferenc életét. A harmadik füzet egy Rákóczira vonatkozó régi és újabb kurucz versekből összeállított anthologia. Az eredeti kurucz verseken kívül megtaláljuk a füzetben mindazokat a költeményeket, melyeknek megírására legnagyobb költőinket: *Vörösmartyt*, *Petőfit*, *Aranyt*, *Tompát* ihlette Rákóczi szelme. Az újabb és előtűnőbb nemzedéket *Thaly* Kálmán, *Endrődi* Sándor, *Ábrányi* Emil, *Szávay* Gyula, *Lampérth* Géza és még többen képviselik. Az anthologia összeállítását, melyet *Vende* Ernő végzett, elég ügyes, az előző azonban, melyet ugyancsak *Vende* írt, valamivel színesebb és mélyebben járó is lehetne. — A Szent István-Társulat kiadásában *Fraknói* Vilmosnak «II. Rákóczi Ferencz választás élete és művei» című nagybecsű tanulmánya jelent meg, melyben a tudós főpap és kiváló író a fejedelmet mint hitbuzgó és vallásos embert mutatja be.

Francia könyv Rákócziról. Nagy nemzeti ünnepünk hullámai a francia irodalomba is elhatottak. *Ruul Chérad* francia író, aki hosszabb ideig tartózkodott Magyarországon, meleg és lelkes hangú könyvet írt a szent hamvak hazaszállítása alkalmával II. Rákóczi Ferenczről. Ez érdekes és érdemes könyv, mely főképpen a fejedelemnek XIV. Lajos francia királyhoz való viszonyával foglalkozik. Párisban jelent meg.

Kurucz szindarabok. A Rákóczi-ünnep alkalmával a főváros színpadjain is megleveledett a zajos, mozgalmas, dicsőséges kurucz-világ. Elsőnek a Vigszínház adta elő *Rákosi* Viktor «Rákóczi fia» című négy felvonásos színművét, melynek tárgya a nagy II. Rákóczi Ferenc szerencsétlen életű egyik fiának, József hercegnek szomorú élete. Rákosi magyar lélekkel teljes, megkapó jelenetekben gazdag szép darabjának megérdemelt szép sikere volt, melyhez nagy mértékben hozzájárult a gyönyörű kiállítás és a pompás játék. Rákóczi fiát *Tanay* ját-zotta művészettel, egy írődeák, Prudens Tamás szerepében *Hegedüs* remekelt, főképpen egy gyönyörű kurucz dal éneklésével, melyet *Endrődi* Sándor szövegére *Kun* László szerzett. A Nemzeti Színházban *Somló* Sándor «Thököly» című 3 felvonásos történeti színműve került színre. *Somló* Sándor, a termékeny drámaíró, mióta a Nemzeti Színház igazgatója lett, egy darabját sem adatta elő, sőt nagy önmegtartózkodással a már azelőtt műsoron volt és kedvelt darabjait is levette a műsorról. Annál nagyobb érdeklődéssel várta a közönség az új darabját, melyet egyébként pályadíjjal is koszorúztak évekként azelőtt a Mészáros-pályázaton. Az érdeklődés jogosult volt és nem hozott csalódást. *Somló* és új színműve, mely különben egy tervezett drámai trilogia első része, méltán sorakozik a mindig nemes irodalmi és poétai eszközökkel dolgozó író előbbi kedvelt darabjaihoz. «Első szerelem», «Zsolt vezér ifjúsága», «Fra Girolamo». *Thököly* Imre küzdelmes és viszontagságos életéből azt az időszakot viszi színpadra *Somló*, mely az első zászlóbontástól a munkási gyönyörű diadalnapig terjed, mikor Zrínyi Ilona szívét megostromolta és megnyerte a daliás «kurucz király». A pompás korfeszítésekben, erős drámai jelenetekben és megkapó költői szépségekben bővelkedő darab fényes sikert aratott. A czímzseret *Odry* Árpád adta, nemes hévvel, *Zrínyi* Ilona *Márkus* Emília volt, valóban a «legszébb magyar asszony». A kisebb szerepeket is csupa elsőrendű művészek: *Újházy*, *Náday*, *Gabányi*, *Gyenes*, *Gál*, *Császár* adták, a darabhoz méltó lelkesedéssel és szeretettel. A «Thököly» okt. 27-én került először színre,

okt. 28-án «II. Rákóczi Ferencz fogságát»-t adták s előtte *Ábrányi* Emil «Üdvözlégy Rákóczira» című gyönyörű alkalmi költeményét szavalta *Beregi*. A Király-Színház, egyre hódító új daljátéka, «Szép Ilonka» előtt *Herzeg* Ferencz «A bujdosók» című egy felvonásos drámai költeményével áldozott Rákóczi szellemének. A kitünő író mély járásu drámai prologusa, mely először a kolozsvári színház megnyitásokor került színre, most is nagy hatást tett az ünnepelő közönségre. Az Operaház *Zichy* Géza gróf «Nemo»-ját és *Farkas* Ödön «Kurucz világ» című nagyszabású zenekölteményét adta elő. A Magyar Színháznak és Népszínháznak csak egy-egy alkalmi vers erejéig tellett e nagy történelmi alkalommal.

Temérdek. E néven volt ismeretes az irodalomban *Jeszenszky* Danó (a közéletben székesfővárosi közjegyző), aki e héten fejezte szép és érdemes pályafutását. *Jeszenszky* a régebbi írói nemzedékhez tartozott s újabb időben már csak nagyon ritkán szólalt meg. 1824-ben született Losoncban s nagy idők nagy embereivel hozta össze életútját. Pozsonyi diák korában *Petőfi* Sándor lakótársa volt 1844-ben a szabadságharcot a nógrádi nemzetőri zászlóaljban mint főhadnagy küzdötte végig. Apróbb verseket már előbb írogatott, de a nyilvánosság előtt csak 1889-ben jelent meg először «Költemények» című kötetével, melynek kedves meleg hangja, járszi humora csakhamar megnyerte a közönség tetszését s költőjét a *Petőfi-Társaság* is tagjai közé választotta. **Ör.**

A fiamhoz. *Pakots* József, a széptalentedű író és poéta, lapunk munkatársa, kedves, meleg szívűlű fakadó, szeretettel és nemes életfelfogással teljes költeményeket írt kis fiához, de szólnak ezek a poemák mindenképp, megérintenek minden szívet, melyben a nemesebb érzéseknek még csak egy húrja is van. *Pakots* most! egy kötetet ad ki ezekből a versekből «A fiamhoz» címmel. A karácsonyra megjelenő könyvet melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe. Előfizetheti rá két koronával a szerzőnél (Budapest, VIII., Berzsenyi-u. 2.).

A nagykarolyi eset.

Írta: *Vinitius*.

Gyakran előfordul, hogy az egyházi fegyelem és a legfőbb törvénynek nevezett lelkiismeretösszeállításba jönnék egymással. Ily *collisio officiorum* eseteiben egy kis jóakarattal rendszerint el lehet intézni a fölmerült kérdést, mert a salus animarum ugyanaz az egyházban, ami a salus rei publicae az államban és ami a háborúban az ellenség legyőzése, melyet pedig a hadvezetőség akkor is szokott jutalmazni, sőt még kiválóbban jutalmaz akkor, ha a fegyelem ellenére történik.

Egy szóval az egyházban is nem a fegyelem, illetve az engedelmesség a legfőbb törvény, hanem a lelkiismeret s ennél fogva az egyházi vezetőknek — a többi kellekről nem is szólva — soha sem szabad katolikusabbnak lenni magánál a pápánál.

A püspöki székesfőváros idején ebbe a hibába esett a nagykarolyi magyar ajkú hitközséggel szemben a nagyváradi gör. kath. püspöki helynökség s ezáltal az ügy — melyet eleinte csekély sacrum intellectus-szal el lehetett volna intézni — úgy elmérgesedett, hogy ma már nincs más megoldás, mint e hitközséget átengedni a munkácsi egyházmegye kötelékébe.

Belátta ezt már a püspöki hivatal is és mégis... miért kell éveken át tartani annak a megrendítő helyzetnek, hogy a szegény nép képtelen nélkülözni a szent mise vigasztalását s csak az utrenyék és vecseryék szorgos látogatásával kénytelen magát erősíteni, hogy el ne szokják az Úristentől?!

A derék és hitbuzgó nagykarolyiak velünk voltak Rómában, Hajdúudorogon és Eperjesen s legutóbb egyedülünk közgyűlésén is, pedig magam hallottam tőlük a szemrehányást, hogy mi nem törődünk velük. S ebben a látszat talán mellettük szól, de a valóság nem.

Sajnos, ők nem vették igénybe az országos bizottság közbenjárását akkor, mikor még a konfliktus kiegyenlíthető lett volna. Talán idő előtt a politikai térre vitték a dolgot s több más országgyűlési képviselővel együtt *Rabár* Endre főtákarunkhoz is nem mint ilyenhez, hanem mint akkori országgyűlési képviselőhöz fordultak. Az

országos bizottság elnökét csak oly stádiumban vették igénybe, mikor már a kiegyenlítésre gondolni is alig lehetett, sőt ők maguk már annyira el voltak tökéltve a szakításra, hogy az elnöknek egyenesen rossz néven vették azt, hogy a kiegyenlítést megkísérelte.

Az elnököt arra, hogy a kiegyenlítést még ebben a stádiumban is megkísérelje, az orsz. bizottság programjának I. cikkelye kötelezte, mely szerint célunkat az egyházmegyék jelenlegi kereteinek bolygatása nélkül törekszünk elérni. Első sorban tehát oly papot kerestek és ajánlott a híveknek a nagyváradi egyházmegye kötelékéből, aki méltó utóda lett volna elhunyt lelkészüknek s az egyházmegyei hatóság hallgatólagos beleegyezésével teljes személyi garanciát nyújtott volna a híveknek, hogy a korábbi istentiszteleti gyakorlatot változatlanul folytartja. Mikor pedig a hívek nem érték be a személyi garanciával, akkor tárgyi biztosítékokat kerestek.

Előbb megpendítette azt, hogy a hitközség által óhajtott kikebelezés kérdésének végleges eldöntéséig, a munkácsi egyházmegyből kölcsönöztessek ki egy áldozó pap olyformán, hogy továbbra is a munkácsi egyházmegye kötelékében maradjon. Azután pedig azt az eszmét pendítette meg a püspök hivatal előtt, hogy az egyházmegye magyar ajkú hitközségei részére egy külön esperesi hivatal hasíthatassék ki, melynek lelkészei egymás közt és a püspöki hivattal magyar nyelven levelezhessenek.

Ez az eszme viszont — sem az egyik, sem a másik — a püspöki hivatalnál nem talált visszhangra, de talán hozzájárult ahhoz, hogy most már a püspök is késznek nyilatkozott kiengedni Nagykárolyt az egyházmegyei kötelékből, csak azt a kikötést tette, hogy fegyelmi példa kedvéért fogadjon el a hitközség saját választásáért egy papot az egyházmegyei kötelékből. Ebben a kikötésben azonban a hívek, úgy hiszem joggal, ügyes diplomatai fogásnál nem láttak egyebet és a maguk részéről is hasonló sakkhúzással élve, följáérték, hogy készek az egyházmegyei papság köréből bárkit elfogadni, aki a legutolsó népszámlálás alkalmával magát magyar anyanyelvűnek vallotta be, amire aztán kiderült, hogy az egyházmegyének *egyetlen egy papja sincs, aki magát magyar anyanyelvűnek vallotta volna.*

Hogy ez mit jelent? azt csak az képes megérteni, aki tudja, hogy a nagyváradi gör. kath. egyházmegye magyar anyanyelvű híveinek száma meghaladja a *házonöt ezret*. A hivatalos statisztika szerint az egyházmegye híveinek összes létszáma 102,700, ebből 25,317, tehát a hívek negyedrésze magyar anyanyelvű. Ezenfelül még 23,156 tud magyarul s a beavatottak azt állítják, hogy e két nyelvetük jelentékeny része, csakis az egyházi presszió miatt nem vallotta magát magyarnak. De ha csak a magyar anyanyelvűeket vesszük is tekintetbe, nagykárolyi hívek által kiderített tény vagy azt jelenti, hogy a magyar anyanyelvűeket nem érzetik a pápi pályára, vagy pedig azt, hogy az oda eresztettek erkölcsileg vagy fegyelmileg arra kényszerítik, hogy magukat a valóság ellenére oláh anyanyelvűeknek vallják. Más szóval, a *nemzetiségi politikát beviszik az egyházba*. Ez pedig ép oly sérelmes az egyházra, mint az államra.

Ha oly országban élnénk, hol az ily kiderítésekből levonnák a konzekvenciákat, azt mondanánk, hogy ebben az esetben az egyszerű hívek diplomáciája megszégyenítette a püspök diplomáciáját, de mert nem élünk ily országban, nem merem eldönteni a kérdést erről az oldalról. Azt azonban jó lélekkel állíthatom, hogy az egyházi fegyelem és a lelki szükség közti összeütközés rendezésében a püspök keze semmivel mert volt szerencsésebb, mint előtte a püspöki helynöké. Mert bajos ám azt megérteni, hogy mire való volt az a «fegyelmi példa» s miért tért ki a püspök a kínálkozó provizórium (egy munkácsi pap kikölcsönzése) elől, ha csakugyan őszinte volt az a kijelentése, hogy kész a hitközséget átengedni a munkácsi egyházmegyének? Ha pedig a római szentszékben bizakodva, mindenáron el van tökéltve megtartani a hitközséget, akkor miért zárkózik el oly tárgyi biztosítékok elől, melyekkel a mai beteg helyzetet nemcsak Nagykárolyra, hanem a többi magyarajkú hitközségre nézve is orvosolhatná? Azért, mert ő is megfeledkezett arról, hogy a legfőbb törvény mégis csak a salus animarum, nem pedig az egyházi fegyelem.

És miért feledkezett meg erről? Erre a kérdésre, azt hiszem, mindenki megadhatja magának a feleletet, aki tudja, hogy az egyházi fegyelem esetleg nemzetiségi törekvéseket is takarhat.

A diplomácia persze elég jó volt arra, hogy port hintsen az akkori felettes intéző körök szemébe. Azonban az idők érnek s azt a szomorú helyzetet, melyről a nagykárolyiak a fátyolt leszakították, nem szabad eltérni sem az egyháznak, sem az államnak. Ha gyökeres orvoslásról még most szó nem lehetne, akkor a *legkevesebb*, aminek történni kell, az, amit az orsz. bizottság elnöke javasolt: t. i. a magyarajkú hívek részére egy külön esperesi hivatal kihasítása. Ha maga a római szentszék belkezelésében kötődömás szerint nem a liturgikus nyelvet, hanem az olasz állam hivatalos nyelvét használja, nem lehet belátni, hogy a nagyváradi egyházmegye minő jogcímen tagadhatná meg a magyar állam hivatalos nyelvének használatát az ő magyarajkú parochiával való levelezéseiben?!

Az a rettentő állapot azonban, mely nagykárolyi hitközségünket már évek óta sújtja, nem maradhat addig, míg ez az elvi kérdés többé vagy kevésbé gyökeres rendezést nyer. Az országos bizottság elnöke nem mulasztotta el felhívni erre úgy a püspöki hivatal, mint a kormány figyemét, de eredménytelenül, daczára annak, hogy a hitközségnek a Főkegyúrhoz intézett felségfolyamodása a legfelsőbb kézjegyvel lett ellátva.

Miért ez az eredménytelenség? Erre a kérdésre valóban arczpirulás nélkül bajos felelni. Mondjunk tehát csak annyit, hogy a volt kormányoknak azon «fázóssága» miatt, melyről cikksorozataimban többször tettem említést.

Félek, hogy a jelenlegi kormány ideiglenes jellege és korlátozott programja megint meg fogja hosszabbítani nagykárolyi testvéreink kálváriáját. Legyenek meggyőződve, hogy ennek a súlyát velük együtt mi is érezzük, de velük együtt mi is hinni akarjuk, hogy rövid idő alatt ennek is vége szakad.

A HÉTRŐL

A nagyszöllősi Perényi-szobor. A Rákóczi fejedlem és bújdosó társai hazatérésének országos ünnepéből mi is kivettük a részünket s a nagy esemény méltó ünnepése céljából mult heti számunkat kizárólagosan a dicső hősök emlékének szenteljük. Így csak most szólhatunk arról a nagyszabású és lelkes szoborleleplező ünnepéről, amely a mult héten folyt le Nagyszöllősen, de amelyről, ha elkésve is, meg nem emlékezni kegyeletlenség volna.

Perényi Zsigmond 48-as főrendiházi elnöknek vértanuhalála 57-dik évfordulója alkalmából leplezte le Ugocsa-megye a nagy nemzeti hős szobrát.

Ugocsa vármegye és a szomszédosság: Bereg-, Máramaros- és Szatmárvármegyéknek összesen mintegy száz-húsz küldöttje jelent meg a nagyszöllősi ünnepen, amelynek azonban országos visszhangja kelt a hazafi szívekben, úgy hogy Ugocsa-megye főispánjához, ifj. Ugron Gáborhoz, sok lelkes távirat és üdvözlét érkezett a leleplezés napján. A szép ünnep történeti jelentőségéhez és emelkedettségéhez méltó volt Szabó Jenő főrendiházi tag sürnyönye, amely a következőkép hangzott:

*Méltóságos ifj. Ugron Gábor főispán
urnak*

Nagy-Szöllős.

Mint Ugocsa vármegye egyik igénytelen leszármazottja, én is hazafüli hódolatomat teszem le a szobor talapzatára, melyet a vármegye a «Perényiek» ősi fészékében, a dicső család legdicsőbb tagjának, saját legnagyobb büszkeségének és a haza egyik legmegsiratóttibb vértanujának örök emlékére fölláttott.

*Szabó Jenő,
főrendiházi tag.*

A leleplezés ünnepi aktusát Boromissza Tibor szatmári püspök nyitotta meg misével, majd Ugocsa vármegye díszközgyűlést tartott, melyen a Perényi-család tagjai is megjelentek. A közgyűlést ifj. Ugron Gábor nyitotta meg rövid beszéddel.

A nagy vértanú emlékszobrának leleplezése alkalmából Apponyi Albert gróf, közoktatásügyi miniszter üdvözlő táviratot küldött, mely így szól:

Perényi Zsigmond báró emlékszobrának mai leleplezésén — sajnálatomra — nem jelenhettem meg. Hazánk

önzetlen nagy fiának, nemzeti szabadságunk önzetlen bajnokának emlékét azonban a távolban is szívvel-lélekkel önkökkel együtt ünnepli *Apponyi Albert*.

Jekelfalussy Lajos honvédelmi miniszter is küldött üdvözlő táviratot.

Az eperjesi vértanúk emlékezete. Eperjesen mozgalom indult meg most abból a célból, hogy emléktáblával örökítsék meg a *Caraffától* 1687-ik kivégzett vértanúk emlékét. A hazafias mozgalmat vezető református kollégiumi bizottság most országos gyűjtést indított az emléktábla költségeire s e célból lelkes hangú fölhívást bocsátott ki. Az adományok Eperjesre, dr. *Florián* Károly kollégiumi pénztáros címére küldendők. A vértanúkat az eperjesi kollégium előtt végezték ki. Mindannyian kiváló hazafiak voltak, akiknek vagyonából Caraffa gazdagodni akart. A kivégzett áldozatok neve: *Kezser* András, a Thököly-féle mozgalom egyik kiváló hőse, fia *Kezser* Gábor s két veje, *Zimmermann* Zsigmond kollégiumi felügyelő és *Sárosi* Márton, továbbá *Rauscher* Gáspár, *Baranyai* Ferencz, *Fleischacker* György, Eperjes városának Thököly idejében főbírája, *Medvezky* Sámuel, *Schönleben* György, *Feldmayer* Simon, Eperjes őrségének parancsnoka, *Szekely* András, *Bezegh* György (Zólyomból), *Radvánszky* György (Zólyomból), a Radvánszky bárók őse), *Wéber* Frigyes, *Wéber* Dániel, *Palásthy* Gábor, *Féja* Dávid, Kassa város bírása, *Bertók* János, *Lányi* Samu, *Kováts* György és *Fazekas*.

A kassai vándorkiállítás. A felsőmagyarországi vándorkiállítás a harmadik állomáson, Kassán nyílt meg nagy ünnepséggel. A kiállítás a premontrei gimnázium tornatermében és mellékhelyiségeiben van. A megnyitás a gimnázium díszes lépcsőházában folyt le. A közönség sorában ott voltak: *Fischer* Colbrie Ágost dr. püspök, *Berzelly* táblai elnök, *Eder* Ödön polgármester, *Paksy* főügyész, *Sziber* Ede tankerületi főigazgató, *Zichy* Károly gróf, *Hammersberg* László országos képviselő, *Fodor* prelátus, *Eszterházy* jogakadémiai igazgató és még számosan. *Mihalik* József múzeumi igazgató, a végrehajtó-bizottság ügyvezetője beszédet mondott és fölkeré *Takács* prelátust a kiállítás megnyitására. A prelátus szép beszédben megnyitotta a kiállítást, amelyet azután a közönség *Balogh* Bertalan igazgató kalauzálásával megtekintett. A kiállításon összesen 97 művész állított ki 200 tárgyat. A művásár a kiállítás megnyitása után mindjárt meg is indult.

Petőfi-ereklyék. A Petőfi-Társaság ereklyetára újában ismét értékes tárgyakkal gazdagodott. *Kolmár* József nyugalmazott gimnáziumi tanár, Petőfi tanuló társa és ifjúkori barátja, a társaságnak egész sorozatot küldött be azokból a lapokból, melyek a nagy költő verseinek első kiadását hozzák, vagy életrajzára vonatkozó adatokat közölnek. A társaság legutóbbi ülésén vette át *Endrődi* Sándor alelnöktől az értékes ajándékot s ugyanakkor az immár nyolcvanhét éves *Kolmár* Józsefnek lekötölező figyelmeért jegyzőkönyben mondott köszönetet.

A m. kir. Ferencz József nevelő intézet Rákóczi temetésén. A nemzet hazatérő hőseinek, a mi Urunk és fejedelmünknek, II. Rákóczi Ferencznek és bujdosó társainak temetésén a nagyok, a maglett férfiak, a magyar közélet méltóságai s magyar társadalom százezeri sorában ott láttuk ünnepelni Magyarországot ifjúságát is. Az ifjú nemzedéket, akik már azt tanulhatják az iskolában, hogy hazai földben pihen a nagy nemzeti fejedelem és gyermeki fantáziájuknak nem kell útra kelni, át messze tengereken, idegen országokon, hogy hazafias lelkesedéssel boruljanak legalább lélekben a szent hamvak elé.

Mily boldog ez az ifjúság, akinek szívében egy keserűséggel kevesebb érik meg férfiorára!

E boldog ifjúság ünnepeit is a maga virágos ifjúságának minden rajongásával, eszményekért égő szívének minden hevével. A Keresési-úton — most már nevezüik csak Rákóczi-útnak! — ott állt sorfalat a budapesti főiskolák ifjúsága s a Deák-téren vont kordon legelső sorában a Ferencz József nevelő intézet növendékserege.

Ez az előkelő nevelő intézetünk mindig elől jár ott, ahol a hazafias kegyelet, a társadalmi és nemzeti ideálok csatarendbe szólítják a magyar társadalmat. A szent hamvak bevonulásának ünnepi színei közt ott láttuk az intézeti növendékek jellegzetes díszgyenruháját s dicséret illeti az intézet lelkes vezetőségét is, hogy az általa fölnevelt zsenge nemzedék szívét ilyen fogékonyra teszi a nemzet ünnepei iránt.

Az intézet nem elégedett meg azzal, hogy résztvevett a budapesti ünnepen, hanem küldöttségileg felutazott a kassai ünnepre is, felkisérvé a bujdosók szent hamvait utolsó nyugvó helyükre. A Kassára felutazott küldöttséget, melyben résztvettek *Baross* Endre, *Kossuth* Lajos és *Pataj* György VIII-ad osztályu növendékek, — *Csudáky* Bertalan tanár vezette.

A Ferencz József-intézetnek küldöttségileg Kassára vitt koszorújáról érdemes följegyezni a következőket:

A pompás koszorú, remek szép pálmagombokból, babérból és cyprusból állott, melyet hatalmas nemzetiszínű selyem moaré szalag díszített. A szalagon arany betűkkel a következő föllírás tündöklött:

«Rákóczi fejedelemnek, a m. kir. Ferencz József nevelő-intézet».

A hatalmas koszorú egy díszbe öltözött zemplémegei hájdu vitte, jobbról és balról pedig a kegyeletük és hódolatak jelül az ifjúság a nemzetiszínű szalag széleit tartották a kezükben. A koszorút az ünnepi rendezőség engedélyével még a requiem tartama alatt vitték a dombra, melyet a krypta bejáratánál helyeztek el.

Rendkívül megható és emelkedett lefolyású volt az intézet házi ünnepe is, amelynek programján a következő pontok szerepeltek:

Rákóczi kesergője. Énekelte az intézeti énekkar.
Kuruczadalok. Előadta gróf *Keglevich* Pál intézeti növendék.

Liszt. «Rákóczi induló», zongorán előadta *Vbl* Ervin intézeti növendék.

Ünnepi beszéd. Elmondta *Andor* József főgymn. tanár.
Rákóczi a kurucz-költészetben. Felolvasta *Mutnyánszky* Sándor, a Vörösmarty-kör elnöke.

Drohobeczky püspök pásztorlevele. *Drohobeczky* Gyula kőrösi püspök pásztorlevelet bocsátott ki a kőrösi püspökség alá tartozó bácskai görög katolikus lelkészekhez, amelyben a következőképpen szólította fel őket a Rákóczi-ünnepen való részvételre:

«Abban az időben, amikor Rákóczi küzdött, — mondja a pásztorlevél — a magyar és a horvát nép egy sorsban osztozott, ma pedig a magyar korona országáiban a polgári tevékenység minden terén a szabadság szelleme uralkodik. Ma hozzák vissza a hazába az ünnepeket hős és mártír, a mi *Zrinyi* Péterünk leánya, *Zrinyi* Ilona fiának csontjait. Mind a ketten, anya és fiú, vértanúk voltak. Mind a ketten, a fiú, aki apai ágon magyar, anyai ágon horvát származású és hírneves anyja, születésére nézve horvát asszony, a magyar hazáért és szabadságért küzdött és halt meg. A magyar és horvát nemzet végetes események után a testvériség és őszinte barátság régi ösvényein haladva s egyesülten áll *Rákóczi* Ferencz és anyja, *Zrinyi* Ilona hamvai előtt. Véletlen-e, hogy mind a két nemzet dicsőséges története épp a mai viszonyok közt mutat ilyen megható képet? Nem, ez nem pusztá kép, hanem élő valóság gyönyörű momentum, melynél Szent István koronája országainak géniuszai ölelkeznek és csókolóznak.»

A pásztorlevél ezután a ruténekre utal, akik Rákóczi leghűbb hívei voltak és akiket Rákóczi gens fidelissimának nevezett. Rákóczi legnagyobb protektora volt a ruténeknek s minthogy ezeknek a Bácskában is élnek utódai, a püspök felszólította a lelkészeket, hogy 28-án délben, amikor Rákócziért Kassán misét mondanak, tegyék ugyanazt a bácskai községekben is mindenütt, ahol rutének élnek. Hogy az ünnepnek nagyobb ereje legyen, rendezzenek az iskolákban is emlékünnepeket, a temetés napján pedig szóialtassák meg Bácskában az összes harangokat.

Post festa.

(A görög katolikus papság Rákóczi koporsójánál.)

Elmult már az ünnep, hazai földben pihennek a fenséges fejedelemnek és dicsőséges bujdosó társainak hamvai. Megszűnt a keserű bujdosás, véget ért a két-százados szomoró hontalanág, a kegyetlen számkivetés. A magyar föld szent ereklyetartó lett.

Egy hét választ már el a fejedelem bevonulásának nagyszerű óráitól, de lelkünkben még aradoznak a himnuszok, mintha tárogatóhangok bugnának a fülünkbe, az egész diadalmas, fenséges ünnep mámoros zaja énekekre töredezik a szívünkben.

Hazafi szíveink megerősödése, hitünk megszilárdulása, reményeink kivirágozása mind-mind a Rákóczi lelkéből fakad.

Inkább hisszük, mint valaha, hogy ádáz ellenség, zsarnoki hatalom, gyűlölködő ármány le nem verhet, el nem pusztíthat bennünket. Mert velünk van a mi urunk, fejedelmünk s ha új veszedelem fenyegetne, sírjából kiscsendülne a tárogatóhang és fölzúgna a diadalmas csatalkáltás:

Pro Deo, Patria et Libertate!

Új zarándokhelye van a magyaroknak. Kurucz Kassa városa felé nézünk nehéz napjainkban s a fejedelem lelkének villáma fényt szór az elcsüggedt lelkebe. Lelkünk szent sírja előtt s szívünk erősebb, bizakodóbb, hittel teljesebb lesz, mint valaha.

Még egyszer elvonul előtünk a fejedelem diadalmos bevonulásának káprázatos képe. És lelkünk hálával telik el a Gondviselés iránt, hogy mi, görög katolikus magyarok is kivelhettük a részünket a fenséges fejedelem méltó fogadásából. A sírbátélnél ott voltak a mi főpásztoraink is: *Firczak* munkácsi, *Vályi* eperjesi és *Drohobczky* körösi püspökök is.

A görög katolikus papság, mint Rákóczi hű népének lelki pásztora, aktív részt kért magának a nagy fejedelem temetési szertartásában. Maga Rákóczi azt mondta a görög katolikus felvidéki népről: *Fidelissima gens mea* s a görög katolikus hívek mely kegyelettel őrzik a kegyes nagyúr emlékét. *Firczak* és *Vályi* püspökök ezért kérték, hogy két megyéjük papságával ők is részt vehessenek a szertartásban s megadhatassák Rákóczi-nak az abszolúciót a görög rítus szerint.

Ami meg is történt s mi boldogok vagyunk, hogy lelkünk a hit malasztjában ölelkezhetett Rákóczi lelkével.

A görög katolikus papság impozáns ünnepen különösen Zemplén vármegye papsága csaknem teljes létszámban jelent meg.

A papság a felvonulás után egyenesen a dómba ment, ahol kezdetét vette a rekvium, melyen a kassai püspök pontifikált. A rekviumbe belekapcsolódott a görög katolikusok *panachidája*, melyet ez alkalommal magyar nyelven végeztek. Az ünnepélyes panachidát *Vályi* püspök kezdte meg s *Firczak* püspök végezte be. Ezalatt az eperjes egyházmegyei papnövendékek egyházi énekarának megható éneke szólott a kóruson, melyet *Kizák*, a kiváló karmester dirigált. Az egyes énekszámok, melyeknek nagy hatását még a dóm pompás akusztikája és jelentékenyen emelte, rendkívüli hatást tettek a jelenlevőkre. A dalárda mintegy 30 tagból állott. A panachida végzetével *Firczak* Gyula püspök egy művészi kivitelű ezüst babékoszorút helyezett a nagy fejedelem hamvaira, miközben körülbelül ezeket mondotta:

«Vezetésem alatt álló egyházmegyéim Rákóczi népéből áll. Én ennek a hűségnek a kegyeletét, a hódolatát tolmácsolom itt s e szerény koszorút úgy a magam, mint papságom, nemkülönben az összes hívek nevében helyezem ezekre a fejedelmi hamvakra, melyek a király kegye folytán oly hosszú idő után végre visszakerültek a homi földbe.»

Az ezüst babékoszorú a beérkezett 104 koszorú közül a legszebb. Minden babérlevelen ott ragyog bevése az egyházmegye egy-egy paróchiájának a neve, számszerint mintegy 308.

Az ünnepi rekvium után az összes görög katolikus papság vendége volt *Viszloczky* Gyula kassai parochus kanonoknak, aki magyaros vendégszeretettel fogadta és vendégelte meg paptársait.

Míg szóltak a kis *borsii* harangok s a képzelet szárnyán visszavezették a lelkes magyarságot — messzessez a szép kurucz időkbe, sok érzékeny jelenet játszódott le ezalatt a fejedelmi hamvaknál. Ezek közül valók a következők:

Egy főpörödött székely anyóka reszkető kezekkel helyezte a székelyföld vadvirágaiából összevert piczinu bokrétát: «Kedves drága fejedelem — mondotta a koporsónál — messze országból jöttem ide a szép és magyar székelyföldről — ime egy kis bokrétát hoztam neked, drága nagy fejedelem, magam szedtem, egyszerű székely vadvirágok ezek, de lelkesedve, örömmel hoztam ide neked, fogadd el szívesen.

Még meghatóbb volt a másik jelenet. Egy fejérmegyei asszony két búzakalászt hozott s nagy megindulással és örömmel helyezte a Rákóczi nafaalkjára,

a következő szavak kíséretében: «Beszélük nálunk a régiek, hogy amikor Rákóczi 200 esztendővel ezelőtt meghalt, a búza ebben a mi szép hazánkban kétszer termett egy esztendőben s csodálatos, most hogy téged fenséges nagy fejedelem, haza hoztak, hogy újra eltemessenek, a búza újból kétszer terem. Ebből a második termésből két friss, még üdezőld kalászt hoztam drága sírodra.»

A halottak emlékezete. A halottaké volt e hét. Kezdőlött egy diadalmos, üjjongó, mámoros ünneppel, amelyen leborultunk a nemzet halhatatlanjainak, a kuruczkor hőseinek koporsói elé és folytatódott halottak napjával, a temetőbe zarándoklás melancholiájával, a fehér ősi rózsák, cysanthemumok bágyadt virágzásával. A sírokon lángok gyúltak ki s a szívekben is fény izzt el a homályt, amely a megszokás, az idő és a hétköznapi élet gondjai miatt egy hosszú éven került észrevételül ráborult halottjainkra. A novemberi zarándoklás a temetőbe, az élőknek bocsánatkérése, vezeklése a holtak előtt. A szív hangos mea culpa! azért a közönyért, amelyvel tovább éljük az életet azok nélkül, akik valamikor a szívünkhöz voltak növe, a lelkünknek egy darabja voltak. A könyünk, amely a halottakra való emlékezés napján a síroka hull, siratja a magunk mulandóságát is. Mert mi is ide jutunk majd, a hideg hantok alá, az ótláb mely végtelenségbe, amelyen túl a titkok titka van, az örökkévalóság... Milyen szomorú, sivár volna ez a körülöttünk élő, ziháló, hangoskodó, fényvel és árnyval, könnyel és kacagással teli világ, ha nem volna számunkra meg a hit, amely hirdeti, valjha és bátorítón kiálja felénk, hogy semmi sem múlhat el végérvényesen s hogy a földi életet követi egy más, a jobbik, a szebbik: a lélek élete. A fehér sírkövek és szomorú hantok közt ebben a gondolatban oly fenséges széppé válik előttünk a halottak megrendítő intelme: Memento!

Bacsinszky Ágoston halála. A magyar görög kath. egyházat és társadalmat érzékeny veszteség érte. *Bacsinszky Ágoston* eperjes-egyházmegyei örkanonok, főesperes meghalt. Aranymiséhes pap volt, az Úr megengette neki, hogy a magyar görög katolikus társadalom megerősödésének hajnalfényét is lássa. Nagy kort ért el, de egész élete a lelki jószág és szeretet gyönyörű példázata volt. Az eperjesi gör. kath. székesegyházi káptalan a következő jelentésben tudatja gyászát:

Az eperjesi gör. kath. székesegyházi káptalan mély fájdalommal tudatja, hogy szeretett kartása, Nagyságos és Főtisztelendő bacsinai *Bacsinszky Ágoston*, eperjes-egyházmegyei görög. szert. kath. székesegyházi örkanonok, Abauj-Tornavármegye főesperese, aranymiséhes áldozár, foltó évi október hó 25-ik napján délután 1 órakor, életének 77-ik, áldozárságának 52-ik és kanonokságának 5-ik évében hosszas betegség folytán, a halotti szentekéket ájtatos fölvele után, az Urban elhunyt. A meghaldogult drága halott földi maradványai foltó évi október hó 27-én, reggel fél 8 órakor az eperjesi székesegyházban engesztelő szentmise-áldozat bemutatása mellett történt beszentelésük után ugyanezen napon délután fél 3 órakor Garadnán (Abauj-Tornavármegyében) levő családi sírboltban fognak örök nyugalomra helyeztetni. Kelt Eperjesen, 1906. évi október hó 25-ik napján. Áldás, béke és örök emlék poraira!

A SZERKESZTŐSÉG ÜZENETEI

Sz. Gy. Mármarosziget, az újabb küldeményt köszönjük. Alkalmadtán széthintetjük. Üdv.

B. Ö. Budapest. (*Bűnhődés.*) Az előbb beküldött novellához képest ez már haladást mutat, de a közölhetőség mértékét még nem íti meg. A tartalma sokszor és számtalan változatban megírt boulevard-történet.

V. P. Budapest. (*Rákóczi hazajön.*) A verset mi nemcsak felette nagy terjedelme, de erős formai fogatkozásai miatt sem közölhetnők. Lelkes hangja, itt-ott lendületes stíle dicserétt érdemel, de nagyon érzik rajta, hogy a szerző tehetsége nem áll — legalább ezidőszertig még — arányban a vállalt feladat nagyságával.

F. Z. (*Mártha szonettjeiből.*) A verseket már olvasuk valamelyik vidéki lapban s már csak ezért sem közölhetnők.

D. (*Virágok.*) A legtöbbjének bizony nagyon helyes a levele, de akad közöttük egy-egy idősebb is, ezeket alkalmilag közölni fogjuk.

Y. A. Chislehurst. Ez érdekes cikkyelt köszönettel vettük. Üdv a távol Albionba!

B-y G. Köszönjük a szíves elismerő sorokat, rajta leszünk, hogy ezután is kiérdemeltük. *Lampert* Céza költeménye egész terjedelmében a *Pesti Hírlap* október 25-iki számában jelent meg. Némre is lefordította *Neugebauer* László kiváló műfordítónk s a pompásan sikerült fordítás egy részlete a *Pester Lloyd*-ban jelent meg.

Dr. M. F. (Október 28.) A verset sajnálatunkra nem találtuk olyan sikerültnek, hogy közölhetjük volna.